

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 7 lipca 2016 r.*

Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Artykuł 34 pkt 2 —
Pozwany, który nie wdał się w spór — Uznawanie i wykonywanie orzeczeń — Podstawy odmowy —
Niedoręczenie w odpowiednim czasie pozwanemu, który nie wdał się w spór, dokumentu
wszczynającego postępowanie — Pojęcie „środka zaskarżenia” — Wniosek o zwolnienie od skutków
upływu terminu — Rozporządzenie (WE) nr 1393/2007 — Artykuł 19 ust. 4 —
Doręczanie dokumentów sądowych i pozasądowych — Termin, w którym złożenie wniosku
o zwolnienie od skutków upływu terminu jest dopuszczalne

W sprawie C-70/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym, złożony przez Sąd Najwyższy (Polska) postanowieniem z dnia 27 listopada 2014 r.,
które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 lutego 2015 r., w postępowaniu:

Emmanuel Lebek

przeciwko

Januszowi Dominowi,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: M. Ilešič, prezes izby, C. Toader (sprawozdawca), A. Rosas, A. Prechal i E. Jarašiūnas,
sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzega oraz J. Kemper, działających w charakterze
pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez M.J. Garcíę-Valdecasas Dorrego, działającą w charakterze
pełnomocnika,

* Język postępowania: polski.

- w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandesa oraz R. Chambel Margarido, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Owsiany-Hornung oraz M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 7 kwietnia 2016 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42, zwanego dalej „rozporządzeniem Bruksela I”) oraz art. 19 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych („doręczanie dokumentów”) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 (Dz.U. 2007, L 324, s. 79).
- 2 Powyższy wniosek został przedstawiony w ramach sporu między Emmanuelem Lebkiem a Januszem Dominem w przedmiocie uznania w Polsce wykonalności wyroku wydanego przez sąd francuski.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie Bruksela I

- 3 Motywy 2, 6 i 16–18 rozporządzenia Bruksela I brzmią następująco:

„(2) Różnice pomiędzy przepisami poszczególnych państw o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń utrudniają należyte funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Dlatego nieodzowne jest wydanie [wdrożenie] przepisów celem ujednolicenia przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych oraz uproszczenia formalności ze względu na szybkie i nieskomplikowane uznawanie i wykonywanie orzeczeń [w celu szybkiego i nieskomplikowanego uznawania i wykonywania orzeczeń] z państw członkowskich związanych niniejszym rozporządzeniem.

[...]

- (6) Celem zagwarantowania swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych niezbędne i stosowne jest, aby przepisy o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń zostały określone w drodze aktu wspólnotowego, który będzie wiążący i bezpośrednio stosowany.

[...]

- (16) Wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Wspólnoty usprawiedliwia uznawanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim z mocy prawa, bez jakiegokolwiek szczególnego postępowania, z wyjątkiem przypadku sporu co do uznania.

- (17) Z uwagi na owo wzajemne zaufanie jest również uzasadnione, aby postępowanie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim przebiegało szybko i skutecznie. Stwierdzenie wykonalności orzeczenia musi więc następować niemal automatycznie, po dokonaniu zwykłego formalnego sprawdzenia przedłożonych dokumentów, bez możliwości uwzględniania przez sąd z urzędu którejkolwiek z przeszkód wykonania orzeczenia przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu.
- (18) Dla zachowania praw dłużnika do obrony musi mieć on jednak możliwość złożenia środka zaskarżenia przeciwko stwierdzeniu wykonalności w postępowaniu, w którym wysłuchane zostają obydwie strony, jeśli uważa, że zachodzi jedna z podstaw odmowy wykonania. Możliwość złożenia środka zaskarżenia musi istnieć również dla wnioskodawcy, jeśli jego wniosek o stwierdzenie wykonalności został oddalony”.
- 4 Artykuł 26 ust. 1 i 2 rozporządzenia Bruksela I stanowi:
- „1. Jeżeli pozwany, który ma miejsce zamieszkania [lub siedzibę] w jednym państwie członkowskim, jest pozwany przed sąd innego państwa członkowskiego i nie wdaje się w spór, sąd z urzędu stwierdza brak swej jurysdykcji, jeżeli jego jurysdykcja nie wynika z przepisów niniejszego rozporządzenia.
2. Sąd zawiesza postępowanie do czasu ustalenia, że pozwany miał możliwość uzyskania dokumentu wszczynającego postępowanie albo dokumentu równorzędnego w czasie umożliwiającym mu przygotowanie obrony albo że podjęte zostały wszelkie niezbędne do tego czynności”.
- 5 Na podstawie art. 26 ust. 3 rozporządzenia Bruksela I przepisy art. 26 ust. 2 tego rozporządzenia zastępuje się przepisami art. 19 rozporządzenia Rady (WE) nr 1348/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie doręczania dokumentów sądowych lub pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych w państwach członkowskich (Dz.U. 2000, L 160, s. 37 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 1, s. 227), jeżeli dokument wszczynający postępowanie albo dokument równorzędny miał być przekazany z jednego państwa członkowskiego do innego państwa członkowskiego zgodnie z rozporządzeniem nr 1348/2000.
- 6 Zgodnie z art. 33 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I „[o]rzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim są uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania”.
- 7 Artykuł 34 pkt 2 rzeczonego rozporządzenia stanowi, że orzeczenia nie uznaje się, jeżeli „pozwanemu, który nie wdał się w spór, nie doręczono dokumentu wszczynającego postępowanie lub dokumentu równorzędnego w czasie i w sposób umożliwiających mu przygotowanie obrony, chyba że pozwany nie złożył [od] orzeczeni[a] środka zaskarżenia, chociaż miał [taką] możliwość”.
- 8 Artykuł 35 wspomnianego rozporządzenia ma następujące brzmienie:
- „1. Orzeczenia nie uznaje się nadto, jeżeli jest ono sprzeczne z przepisami sekcji 3, 4 i 6 rozdziału II lub w wypadku przewidzianym w art. 72.
2. Przy badaniu podstaw jurysdykcji wymienionych w ust. 1 sąd lub inny właściwy organ państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, jest związany ustaleniami faktycznymi, na których sąd państwa członkowskiego pochodzenia oparł swą jurysdykcję.
3. Z zastrzeżeniem przepisów ust. 1, jurysdykcja sądu państwa członkowskiego pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego w rozumieniu art. 34 pkt 1”.

9 Artykuł 38 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I przewiduje:

„Orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim i w tym państwie wykonalne będą wykonywane w innym państwie członkowskim, jeżeli ich wykonalność w nim zostanie stwierdzona na wniosek uprawnionego”.

10 Artykuł 45 rzeczonego rozporządzenia stanowi:

„1. Sąd rozpoznający środek zaskarżenia zgodnie z art. 43 albo art. 44 może odmówić stwierdzenia wykonalności albo je uchylić tylko z powodu jednej z przyczyn wymienionych w art. 34 i 35. Sąd wydaje orzeczenie niezwłocznie.

2. Orzeczenie zagraniczne nie może być w żadnym wypadku przedmiotem kontroli merytorycznej”.

Rozporządzenie nr 1393/2007

11 Zgodnie z motywami 6, 7 i 12 rozporządzenia nr 1393/2007:

„(6) Skuteczne i szybkie procedury sądowe w sprawach cywilnych wymagają przekazywania dokumentów sądowych i pozasądowych w szybkim i bezpośrednim trybie między wyznaczonymi przez państwa członkowskie organami lokalnymi. Państwa członkowskie mogą wyrazić zamiar wyznaczenia tylko jednej jednostki przekazującej lub przyjmującej dokumenty albo jednej jednostki odpowiedzialnej za obie te funkcje na okres pięciu lat. Decyzja taka może być przedłużana co pięć lat.

(7) Kryterium szybkości przekazu upoważnia do wykorzystania wszelkich właściwych środków, pod warunkiem że spełnione są pewne warunki dotyczące czytelności i wiarygodności otrzymanego dokumentu. Bezpieczeństwo przekazu wymaga, aby do przekazywanego dokumentu dołączyć standardowy formularz, który ma zostać wypełniony w języku urzędowym lub w jednym z języków urzędowych miejsca doręczenia lub w innym języku dopuszczonym przez dane państwo członkowskie.

[...]

(12) Jednostka przyjmująca powinna poinformować odbiorcę [adresata] na piśmie, wykorzystując w tym celu standardowy formularz, że może on odmówić przyjęcia doręczanego dokumentu w momencie doręczenia lub zwrócić go do jednostki przyjmującej w ciągu tygodnia, jeżeli dokument ten nie został sporządzony w języku, który odbiorca [adresat] rozumie, lub w języku urzędowym lub w jednym z języków urzędowych miejsca doręczenia. Jeżeli adresat skorzystał z prawa do odmowy przyjęcia dokumentu, zasada ta ma również zastosowanie w przypadku kolejnych doręczeń. Niniejsze zasady dotyczące odmowy przyjęcia dokumentu powinny mieć również zastosowanie w przypadku doręczania dokumentów za pośrednictwem przedstawicieli dyplomatycznych lub konsularnych, poczty oraz doręczeń bezpośrednich. Powinno się wprowadzić regulację, zgodnie z którą za doręczenie dokumentu, który został zwrócony, może zostać uznane doręczenie na adres tłumaczenia tego dokumentu [Należy przewidzieć możliwość konwalidowania czynności doręczenia, gdy adresat odmawia przyjęcia dokumentu, poprzez doręczenie mu tłumaczenia tego dokumentu]”.

12 Artykuł 1 rzeczonoego rozporządzenia stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, w sytuacji gdy konieczne jest przekazanie dokumentu sądowego lub pozasądowego z jednego państwa członkowskiego do drugiego po to, by go doręczyć. Rozporządzenie nie obejmuje w szczególności spraw skarbowych, celnych czy administracyjnych ani odpowiedzialności państwa za działania i zaniechania podczas sprawowania władzy publicznej (acta iure imperii).

2. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania, w przypadku gdy nie jest znany adres osoby, której należy doręczyć dokument.

[...]”.

13 Artykuł 19 ust. 4 wspomnianego rozporządzenia stanowi:

„W przypadku gdy konieczne było przekazanie do doręczenia w innym państwie członkowskim, zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia, pozwu [dokumentu wszczynającego postępowanie] lub równoważnego dokumentu, a przeciw pozwanemu, który nie wdał się w spór, wydano orzeczenie, sędzia może zwolnić pozwanego od skutku upływu terminu [na wniesienie] odwołania, jeżeli spełnione zostały następujące warunki:

- a) pozwany nie z własnej winy nie zapoznał się z dokumentem w czasie umożliwiającym mu podjęcie obrony lub nie dowiedział się o orzeczeniu w czasie umożliwiającym mu złożenie odwołania; oraz
- b) środki [zarzuty] pozwanego nie wydają się bezpodstawne.

Wniosek o takie zwolnienie należy złożyć w rozsądnym terminie od chwili zapoznania się przez pozwanego z treścią orzeczenia.

Każde państwo członkowskie może oświadczyć, zgodnie z art. 23 ust. 1, że taki wniosek nie zostanie rozpatrzony, jeżeli złożono go po upływie terminu określonego w zawiadomieniu, przy czym termin ten nie może być w żadnym wypadku krótszy niż jeden rok, licząc od dnia wydania orzeczenia”.

14 Zgodnie z art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 1393/2007 „[p]aństwa członkowskie przekazują Komisji informacje, o których mowa w art. 2, 3, 4, 10, 11, 13, 15 i 19. [...]”.

15 Zgodnie z przytoczonym wyżej art. 23 ust. 1 Republika Francuska wskazała w swoim oświadczeniu, że termin na złożenie przez pozwanego ewentualnego wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu wynosi rok, licząc od dnia wydania orzeczenia.

Prawo francuskie

16 Artykuł 540 code de procédure civile (francuskiego kodeksu postępowania cywilnego), w brzmieniu wynikającym z décret nr 2011-1043 du 1er septembre 2011 relatif aux mesures conservatoires prises après l'ouverture d'une succession et à la procédure en la forme des référés (dekretu nr 2011-1043 z dnia 1 września 2011 r. dotyczącego środków zabezpieczających podejmowanych po otwarciu spadku oraz postępowania w przedmiocie środków tymczasowych, JORF z dnia 2 września 2011 r., s. 14884, zwanego dalej „CPC”) przewiduje:

„Jeżeli orzeczenie zostało wydane zaocznie lub jest uznawane za kontradiktoryjne, sąd może uchylić w stosunku do pozwanego skutki uchybienia terminowi, jeżeli pozwany, który, nie ponosząc za to winy, nie powziął wiadomości o orzeczeniu we właściwym czasie umożliwiającym mu wniesienie środka zaskarżenia lub jeśli był pozbawiony możliwości działania.

O uchylenie skutków uchybienia terminowi wnosi się do prezesa sądu właściwego do rozpoznania sprzeciwu lub apelacji. Do prezesa występuje się tak jak w zakresie środków tymczasowych.

Złożenie wniosku jest dopuszczalne w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia pierwszego dokumentu zainteresowanej osobie, a w razie jego braku, od pierwszej czynności egzekucyjnej, która skutkuje pozbawieniem dłużnika możliwości dysponowania całością lub częścią jego majątku.

[...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 17 W ramach pierwszego postępowania przed właściwymi sądami polskimi E. Lebek domagał się uznania i wykonania wyroku tribunal de grande instance de Paris (sądu okręgowego w Paryżu, Francja) z dnia 8 kwietnia 2010 r., w którym zasądzono na jego rzecz alimenty w wysokości 300 EUR miesięcznie od J. Domina.
- 18 Zgodnie z postanowieniem odsyłającym dokument wszczynający postępowanie wniesiony do tribunal de grande instance de Paris nie został doręczony pozwanemu, J. Dominowi, ponieważ jego adres w Paryżu, wskazany przez powoda, E. Lebeka, nie był prawidłowy, gdyż pozwany miał stałe miejsce zamieszkania w Polsce od roku 1996. A zatem, nie wiedząc o toczącym się postępowaniu, J. Domino nie mógł podjąć obrony.
- 19 Janusz Domino dowiedział się o wyroku wydanym przez wskazany powyżej sąd francuski dopiero w lipcu 2011 r., czyli ponad rok po ogłoszeniu tego wyroku, gdy Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze (Polska) – w ramach wszczętego przed nim postępowania – doręczył mu poświadczony odpisy wyroku tribunal de grande instance de Paris oraz odpis wniosku E. Lebeka o uznanie wykonalności tego wyroku.
- 20 Postanowieniami wydanymi, odpowiednio, w dniu 23 listopada 2011 r. przez Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze oraz w dniu 31 stycznia 2012 r. przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu (Polska), sądy te oddaliły wniosek E. Lebeka z powodu nieposzanowania prawa J. Domina do obrony, gdyż wiedzę o wyroku tribunal de grande instance de Paris powziął on w dniu, w którym nie było już możliwe wniesienie zwykłego środka zaskarżenia.
- 21 Następnie E. Lebek wniósł do Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze drugi wniosek, którego przedmiot był identyczny z przedmiotem uprzednio oddalonego wniosku, powołując się na nowe okoliczności, a mianowicie, na fakt, że doręczenie wyroku tribunal de grande instance de Paris pozwanemu nastąpiło w dniach 17 i 31 maja 2012 r. zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 1393/2007. Oba doręczenia dotyczyły przywołanego wyroku oraz pouczenia skierowanego do pozwanego, w którym przytoczono między innymi przepisy art. 540 CPC. Zgodnie z tym pouczeniem pozwany mógł złożyć wniosek o uchylenie skutków uchybienia terminowi do wniesienia środka zaskarżenia w terminie dwóch miesięcy od doręczenia odnośnego wyroku.
- 22 Postanowieniem z dnia 14 grudnia 2012 r., w którym wskazano, że pozwany nie złożył takiego wniosku w wyznaczonym w ten sposób terminie, Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze uwzględnił drugi wniosek E. Lebeka, zajmując stanowisko, że poszanowanie prawa do obrony zostało zapewnione, i stwierdził wykonalność wyroku tribunal de grande instance de Paris w Polsce.
- 23 W następstwie zażalenia wniesionego przez J. Domina postanowieniem z dnia 27 maja 2013 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zmienił zaskarżone postanowienie i oddalił wniosek o uznanie wykonalności, uzasadniając to tym, że wykładni art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I należy dokonać w ten sposób, iż sama możliwość złożenia wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu nie

oznacza, że istniała faktyczna możliwość wniesienia środka zaskarżenia od wyroku tribunal de grande instance de Paris, gdyż środek ten zależy bowiem od uprzedniej pozytywnej decyzji sądu francuskiego w przedmiocie wspomnianego wniosku o uchylenie skutków uchybienia terminowi.

- 24 Emmanuel Lebek wniósł do Sądu Najwyższego (Polska) skargę kasacyjną na wskazane powyżej postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu.
- 25 W ocenie Sądu Najwyższego w sytuacji, w której pozwany miał możliwość wniesienia w państwie pochodzenia spornego orzeczenia wniosku o przywrócenie terminu do jego zaskarżenia, pozwany ten nie może powoływać się na podstawy odmowy stwierdzenia wykonalności tego orzeczenia, określone w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I.
- 26 Sąd Najwyższy uważa, że pojęcie „środka zaskarżenia” występujące w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I należy interpretować szeroko, gdyż ratio legis tego przepisu polega na ochronie pozwanego w sytuacji, gdy zapadło przeciwko niemu orzeczenie, mimo że dokument wszczynający postępowanie nie został mu doręczony. Zdaniem tego sądu ochrona taka jest zapewniona, gdy możliwe jest złożenie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia środka zaskarżenia.
- 27 Sąd Najwyższy przypomniał również, że na podstawie art. 19 ust. 4 i art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 1393/2007 termin, w którym złożenie wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu do wniesienia środka zaskarżenia jest dopuszczalne, wynosi we Francji rok, licząc od dnia wydania danego orzeczenia.
- 28 Zdaniem Sądu Najwyższego z powyższego wynika, że gdyby art. 19 ust. 4 wspomnianego rozporządzenia należało interpretować w taki sposób, że wyłącza on zastosowanie przepisów krajowych regulujących kwestię przedłużenia terminu do wniesienia środka zaskarżenia, takich jak art. 540 CPC, oznaczałoby to, że pozwany nie jest już uprawniony do złożenia wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu, w sytuacji gdy upłynął termin jednego roku i tym samym nie ma już możliwości złożenia środka zaskarżenia w rozumieniu art. 34 pkt 2 in fine rozporządzenia Bruksela I.
- 29 Sąd Najwyższy uważa jednak, że art. 19 ust. 4 rozporządzenia nr 1393/2007 nie ma takiego charakteru ekskluzywnego i nie stoi on na przeszkodzie stosowaniu przepisów krajowych regulujących przywrócenie terminu. W jego opinii przepis ten ustanawia jedynie minimalny standard ochrony pozwanego, któremu nie doręczono pozwu i który nie wdał się w spór, pozostawiając państwom członkowskim możliwość stosowania korzystniejszych rozwiązań.
- 30 W tych okolicznościach Sąd Najwyższy postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I należy interpretować w ten sposób, że określona w nim możliwość złożenia środka zaskarżenia obejmuje zarówno sytuację, w której środek taki może być złożony w terminie przewidzianym w prawie krajowym, jak też sytuację, w której termin ten już upłynął, jednak jest możliwe złożenie wniosku o zwolnienie od skutków jego upływu, a następnie – po jego uwzględnieniu – złożenie właściwego środka zaskarżenia?
- 2) Czy art. 19 ust. 4 rozporządzenia nr 1393/2007 należy interpretować w ten sposób, że wyłącza on zastosowanie przepisów prawa krajowego, dotyczących możliwości zwolnienia od skutków upływu terminu do wniesienia odwołania, czy też w ten sposób, że pozwany ma wybór albo skorzystać z wniosku przewidzianego w tym przepisie, albo z właściwej instytucji przewidzianej w prawie krajowym?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 31 Za pomocą pytania pierwszego sąd odsyłający pragnie w istocie ustalić, czy pojęcie „środka zaskarżenia” występujące w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono także wniosek o zwolnienie od skutków upływu terminu, w sytuacji gdy upłynął termin do wniesienia zwykłego środka zaskarżenia.
- 32 W powyższym względzie trzeba przypomnieć, że w celu zapewnienia państwom członkowskim i zainteresowanym osobom, w najszerszym możliwym zakresie, równości i jednolitości praw i obowiązków wynikających z rozporządzenia Bruksela I nie należy dokonywać wykładni pojęcia „środka zaskarżenia” w rozumieniu art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I jako prostego odesłania do prawa krajowego jednego z tych państw. Pojęcie to należy traktować jako pojęcie autonomiczne, którego wykładni trzeba dokonywać między innymi w oparciu o cele tego rozporządzenia (zob. podobnie wyrok z dnia 28 kwietnia 2009 r., Apostolides, C-420/07, EU:C:2009:271, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 33 Jeśli chodzi o cele wspomnianego rozporządzenia, to z jego motywów 2, 6, 16 i 17 wynika, że ma ono na celu zapewnienie swobodnego przepływu pochodzących z państw członkowskich orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych poprzez uproszczenie formalności, mając na względzie ich szybkie i nieskomplikowane uznawanie i wykonywanie (wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r., ASML, C-283/05, EU:C:2006:787, pkt 23).
- 34 Jak Trybunał orzekł już w odniesieniu do art. 27 pkt 2 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32, zwanej dalej „konwencją brukselską”), przy realizacji powyższego celu nie może być jednakże w jakikolwiek sposób ograniczane prawo do obrony (wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r., ASML, C-283/05, EU:C:2006:787, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Ponadto z motywu 18 rozporządzenia Bruksela I wynika, że dla zachowania praw pozwanego do obrony musi mieć on jednak możliwość złożenia środka zaskarżenia od stwierdzenia wykonalności orzeczenia w postępowaniu, w którym wysłuchane zostają obydwie strony, jeśli uważa, że zachodzi jedna z podstaw odmowy wykonania.
- 36 W powyższej kwestii z motywów 16–18 rozporządzenia Bruksela I wynika, że przewidziany w tym rozporządzeniu system środków zaskarżania uznawania lub wykonywania danego orzeczenia ma na celu ustanowienie odpowiedniej równowagi pomiędzy, z jednej strony, wzajemnym zaufaniem do wymiaru sprawiedliwości w ramach Unii, które usprawiedliwia uznawanie i wykonywanie z mocy prawa w jednym państwie członkowskim orzeczeń wydanych w drugim państwie członkowskim i, z drugiej strony, poszanowaniem prawa do obrony, które przyznaje pozwanemu możliwość złożenia środka zaskarżenia przeciwko stwierdzeniu wykonalności w postępowaniu, w którym zostają wysłuchane obydwie strony, jeśli uważa, że zachodzi jedna z podstaw odmowy wykonania (wyrok z dnia 28 kwietnia 2009 r., Apostolides, C-420/07, EU:C:2009:271, pkt 73).
- 37 Trybunał orzekł również, że prawa podstawowe, jak poszanowanie prawa do obrony, które wywodzi się z prawa do rzetelnego procesu sądowego, nie mają charakteru absolutnego, lecz mogą podlegać ograniczeniom. Jednakże ograniczenia te powinny rzeczywiście odpowiadać interesowi ogólnemu, któremu służy rozpatrywany przepis i nie stanowić, w świetle wyznaczonego celu, nieproporcjonalnej ingerencji w te prawa (zob. podobnie wyrok z dnia 17 listopada 2011 r., Hypoteční banka, C-327/10, EU:C:2011:745, pkt 50).

- 38 W odniesieniu do art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I należy przypomnieć, że w odróżnieniu od art. 27 pkt 2 konwencji brukselskiej niekoniecznie wymaga on prawidłowości doręczenia pisma wszczynającego postępowanie, lecz skutecznego przestrzegania prawa do obrony (zob. wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r., ASML, C-283/05, EU:C:2006:787, pkt 20).
- 39 Artykuł 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I, do którego odsyła art. 45 ust. 1 tegoż rozporządzenia, zmierza do zapewnienia poszanowania praw pozwanego, który nie wdał się w spór w postępowaniu wszczętym w państwie członkowskim wydania orzeczenia, poprzez system podwójnej kontroli. Zgodnie z tym systemem sąd wezwanego państwa członkowskiego jest zobowiązany do udzielenia odmowy lub – w przypadku środka zaskarżenia – do uchylenia stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia zaocznego, jeżeli dokument wszczynający postępowanie lub równoważny dokument nie został doręczony pozwanemu, który nie wdał się w spór, w czasie i w sposób umożliwiający mu przygotowanie obrony, chyba że pozwany nie złożył przed sądem państwa pochodzenia środka zaskarżenia przeciwko owemu orzeczeniu, chociaż miał taką możliwość (wyrok z dnia 6 września 2012 r., Trade Agency, C-619/10, EU:C:2012:531, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 40 Artykuł 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I nie nakłada jednak na pozwanego obowiązku podjęcia dalszych działań w obronie swoich praw, wykraczających poza należytą staranność, takich jak uzyskanie informacji o treści orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim (wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r., ASML, C-283/05, EU:C:2006:787, pkt 39).
- 41 W rezultacie uznanie, że pozwany, który nie wdał się w spór, miał możliwość, w rozumieniu art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I, złożenia środka zaskarżenia od orzeczenia wydanego zaocznie, oznacza, że powinien znać treść tego orzeczenia, co zakłada, że orzeczenie to było mu doręczone (wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r., ASML, C-283/05, EU:C:2006:787, pkt 40).
- 42 Konkretnie w odniesieniu do wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu należy doprecyzować, że taki wniosek ma na celu przywrócenie pozwanemu, który nie wdał się w spór, prawa do wszczęcia postępowania sądowego po upływie terminu przewidzianego w ustawie do wykonania tego prawa.
- 43 Podobnie jak możliwość wniesienia zwykłego środka zaskarżenia powyższy wniosek ma zatem na celu zapewnienie skutecznego poszanowania prawa do obrony wobec pozwanych, którzy nie wdali się w spór.
- 44 Niemniej jednak zgodnie z art. 19 ust. 4 rozporządzenia nr 1393/2007 złożenie wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu zakłada, że pozwany nie z własnej winy nie zapoznał się z danym dokumentem w czasie umożliwiającym mu wniesienie środka zaskarżenia oraz że zarzuty pozwanego nie wydają się bezpodstawne. Ponadto wniosek ten musi zostać złożony w rozsądnym terminie.
- 45 Jako że spełnione są określone w ten sposób w art. 19 ust. 4 rozporządzenia nr 1393/2007 przesłanki, gdyż pozwany ma jeszcze możliwość ubiegania się o przywrócenie mu prawa do wniesienia zwykłego środka zaskarżenia, nie można uznać, że nie jest on już w stanie skorzystać skutecznie z prawa do obrony. W tych okolicznościach złożenie wniosku o zwolnienie od skutków upływu terminu nie można uznać za podjęcie dalszych działań wykraczających poza należytą staranność w obronie praw pozwanego, który nie wdał się w spór.
- 46 Jeżeli pozwany, który nie wdał się w spór, nie powołał się na przysługujące mu uprawnienie do ubiegania się o zwolnienie od skutków upływu terminu, chociaż miał taką możliwość, w przypadku gdy spełnione są przesłanki wymienione w pkt 44 niniejszego wyroku, nie można odmówić uznania wydanego przeciwko niemu orzeczenia zaocznego na podstawie art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I.

- 47 Natomiast orzeczenie zaoczne nie powinno zostać uznane, jeżeli pozwany, który nie z własnej winy nie wdał się w spór, złożył wniosek o zwolnienie od skutków upływu terminu, który został następnie oddalony, mimo że spełnione były przesłanki określone w art. 19 ust. 4 rozporządzenia nr 1393/2007.
- 48 Powyższe rozwiązanie może zagwarantować poszanowanie prawa do rzetelnego procesu sądowego i zapewnić odpowiednią równowagę pomiędzy, z jednej strony, koniecznością zapewnienia, by orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim były co do zasady uznawane, a ich wykonalność stwierdzana z mocy prawa w innym państwie członkowskim oraz, z drugiej strony, poszanowaniem prawa do obrony.
- 49 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy udzielić odpowiedzi, iż pojęcie „środka zaskarżenia” występujące w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Bruksela I należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono także wniosek o zwolnienie od skutków upływu terminu, w przypadku gdy upłynął termin do wniesienia zwykłego środka zaskarżenia.

W przedmiocie pytania drugiego

- 50 Za pomocą pytania drugiego sąd odsyłający pragnie w istocie ustalić, czy art. 19 ust. 4 akapit ostatni rozporządzenia nr 1393/2007 należy interpretować w ten sposób, że wyłącza on zastosowanie przepisów prawa krajowego dotyczących składania wniosków o zwolnienie od skutków upływu terminu, w sytuacji gdy upłynął termin, w którym złożenie takich wniosków było dopuszczalne, taki jak termin określony w zawiadomieniu państwa członkowskiego, do którego odsyła ów przepis.
- 51 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że zgodnie z art. 288 akapit drugi TFUE rozporządzenie jest aktem prawnym Unii, które ma charakter generalny, wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich. Tym samym ze względu na swą naturę i funkcję w systemie źródeł prawa Unii wywołuje ono bezpośrednie skutki i może przyznawać jednostkom prawa, które sądy krajowe są zobowiązane chronić (wyroki: z dnia 14 lipca 2011 r., *Bureau national interprofessionnel du Cognac*, C-4/10 i C-27/10, EU:C:2011:484, pkt 40; a także z dnia 10 grudnia 2013 r., *Abdullahi*, C-394/12, EU:C:2013:813, pkt 48).
- 52 W powyższym kontekście wybór formy rozporządzenia wskazuje na znaczenie, jakie prawodawca Unii przywiązuje do bezpośredniego stosowania przepisów rozporządzenia nr 1393/2007 i ich jednolitego stosowania (zob. analogicznie wyroki: z dnia 8 listopada 2005 r., *Leffler*, C-443/03, EU:C:2005:665, pkt 46; z dnia 25 czerwca 2009 r., *Roda Golf & Beach Resort*, C-14/08, EU:C:2009:395, pkt 49).
- 53 Na podstawie art. 19 ust. 4 akapit ostatni rozporządzenia nr 1393/2007 każde państwo członkowskie może oświadczyć, zgodnie z art. 23 ust. 1 tego rozporządzenia, że wniosek o zwolnienie od skutków upływu terminu nie zostanie rozpatrzony, jeżeli złożono go po upływie terminu określonego w jego zawiadomieniu, przy czym termin ten nie może być w żadnym wypadku krótszy niż jeden rok, licząc od dnia wydania orzeczenia.
- 54 W niniejszym przypadku Republika Francuska skorzystała z możliwości przewidzianej we wspomnianym wyżej art. 19 ust. 4 i wskazała w swoim zawiadomieniu, że wniosek o zwolnienie od skutków upływu terminu jest niedopuszczalny, jeżeli zostanie złożony po upływie rocznego terminu liczonego od dnia wydania danego orzeczenia.
- 55 Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecznictwem terminy przedawnienia mają ogólnie na celu zapewnienie pewności prawa (wyroki: z dnia 28 października 2010 r., *SGS Belgium i in.*, C-367/09, EU:C:2010:648, pkt 68, a także z dnia 8 września 2011 r., *Q-Beef i Bosschaert*, C-89/10 i C-96/10, EU:C:2011:555, pkt 42).

- 56 W postępowaniu głównym nie jest kwestionowana okoliczność, że J. Domino powziął wiadomość o orzeczeniu tribunal de grande instance de Paris dopiero w lipcu 2011 r., zaś roczny termin liczony od wydania tego orzeczenia już wówczas upłynął.
- 57 Sprzeczne z zasadą pewności prawa i z mocą wiążącą przysługującą rozporządzeniom Unii byłoby zatem dokonanie takiej wykładni art. 19 ust. 4 rozporządzenia nr 1393/2007, zgodnie z którą wniosek o zwolnienie od skutków upływu terminu mógłby jeszcze zostać złożony w terminie przewidzianym w prawie krajowym, chociaż nie jest on już dopuszczalny w świetle wiążącego i podlegającego bezpośredniemu stosowaniu przepisu tego rozporządzenia.
- 58 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie trzeba udzielić odpowiedzi, iż art. 19 ust. 4 akapit ostatni rozporządzenia nr 1393/2007 należy interpretować w ten sposób, że wyłącza on zastosowanie przepisów prawa krajowego dotyczących składania wniosków o zwolnienie od skutków upływu terminu, w sytuacji gdy upłynął termin, w którym złożenie takich wniosków było dopuszczalne, taki jak termin określony w zawiadomieniu państwa członkowskiego, do którego odsyła ów przepis.

W przedmiocie kosztów

- 59 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) Pojęcie „środka zaskarżenia” występujące w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono także wnioski o zwolnienie od skutków upływu terminu, w przypadku gdy upłynął termin do wniesienia zwykłego środka zaskarżenia.
- 2) Artykuł 19 ust. 4 akapit ostatni rozporządzenia (WE) nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych („doręczanie dokumentów”) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 należy interpretować w ten sposób, że wyłącza on zastosowanie przepisów prawa krajowego dotyczących składania wniosków o zwolnienie od skutków upływu terminu, w sytuacji gdy upłynął termin, w którym złożenie takich wniosków było dopuszczalne, taki jak termin określony w zawiadomieniu państwa członkowskiego, do którego odsyła ów przepis.

Podpisy